

kultet Sveučilišta u Ljubljani, odjel za muzikologiju uzeo ju je u postupak za doktorat koji, nažalost, auktor nije živ dočekaao.

Vidaković je tako ušao u krug velikih imena našeg i stranog muzičkog svijeta te je Bog. fakultet prigodom nenadane njegove smrti primio sa svih strana najiskrenije sažalnice. Uistinu, kako je to istaknuto i u sažalnicama, njegovom smrću je ne samo naš Bogosl. fakultet nego i Odjel za muziku Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti »izgubio svog dugogodišnjeg vrijednog i odličnog suradnika« (akademik Stjepan Šulek), a »slavenska crkvena muzika jednog nenadomjestivog poznavaoa« (Dr Zagiba, Beč).

Bio je uistinu divan prijatelj, visoko kvalificirani profesor i pedagog, darovit i plodan umjetnik-glazbenik, savjestan znanstvenjak, a u Crkvi Božjoj izvanredan radnik koji je svoj život shvatio ozbiljno i svoj talenat odgovorno.

Dr Bonaventura Duda

† P. REGINALD GARRIGOU — LAGRANGE O. P.

Na svoj imendan dana 17. veljače o. g. bio je u Rimu svečano sahranjen jedan između najvećih i najplodnijih teologa današnjice Magister s. theologiae P. Reginald Garrigou-Lagrange, francuski dominikanac. Trebalo mu je još samo 6 dana da navrší 87. godinu života. U crkvi dominikanskog »Papinskog Sveučilišta Sv. Tome Akvinca u Rimu« svečanoj sprovodnoj Misi, koju je celebrirao o. General Reda Aniceto Fernandez, prisustvovali su: Dominikanci Kard. Michael Browne i Tajnik sv. Zbora za redovnike nadb. Paul Phillippe. Osim njih bili su prisutni mnogi biskupi, francuski ambasador kod Sv. Stolice, mnogi Rektori, profesori i studenti rimskih sveučilišta. Velik je bio broj onih koji su molili pred odrom ili su poslali svoje pismene ili brzojavne sažalnice Rektoratu spomenutog Sveučilišta, na kojemu je pokojnik predavao čitava pola vijeka: od 1909. do par godina pred smrt.

Stvarno veliko značenje i ulogu koju je pokojnik odigrao u današnjici svojim intelektualnim i pastoralnim radom najbolje nam potvrđuje značajna brzojavna sažalnica što ju Pavao VI uputio vrhovnoj upravi Reda:

»Nous apprenons avec une vive peine la mort du vénéré Réginald Garrigou-Lagrange, et c'est avec une profonde émotion et une grande gratitude qu'en évoquant la mémoire de cet illustre theologien Nous élevons Notre priere vers Dieu pour le repos de l'âme de ce fidèle serviteur de l'Eglise et du Saint Siège et adressons en gage des divines grâces à sa Famille religieuse éprouvée Notre paternelle Bénédiction Apostolique.«

Kao mladi profesor predavao je u SAULCHOIR-u povijest filozofije. Tu je pripadao onoj odličnoj ekipi dominikanskih profesora filozofije i teologije, koji su pod vodstvom P. Ambroise Gardeil-a osnovali *Revue des Sciences Philosophiques et Theologiques*. No mladi je Garrigou-L. pokazivao veću sklonost prema teologiji, pa je već g. 1909. bio pozvan da u Rimu na »ANGELICUM«-u (Papin. Institutu s filoz., bogosl. i pravnim fakultetom) predava teologiju. Tu je najprije predavao De Revelatione, a za-

tim — tumačeći Teološku Sumu sv. Tome — Moralku, a najposlije Dogmatiku. Uz ovo godinama je 1 sat sedmično predavao Metafiziku na višem tečaju filoz. fakulteta, a u zrelijoj dobi također 1 sat sedmično Mistično bogoslovlje. On je svojom redovitom saradnjom godinama davao glavnu podršku i mnogo auktoriteta dominikanskoj asketsko-mističnoj reviji *La Vie Spirituelle*, koju su odmah poslije I svjetskog rata započeli francuski dominikanci.

Dubina filozofa-metafizičara; prodornost puna pijeteta u otajstva Objave svestrano izgrađenog teologa koji proživljava ono što naučava; učena pobožnost stručnjaka u mistici te žar apostola osobito za posvećivanje duhovnih osoba: to su životna obilježja pk. Garrigou-Lagrange. Velim: životna obilježja. Jer u pokojniku ono veliko znanje nije bilo »usklađeno«, mrtvo naslagano. Naprotiv, ono je bilo životno asimilirano, hijerarhijski-idejno sintetizirano. Kao sv. Toma, i Garrigou-L. sve probleme u filozofiji i u teologiji osvjetljuje s nekoliko malobrojnih načela koja se opet sva svode na jedno vrhovno načelo u svojoj domeni. Zato je on znao biti »živ« i zanosan i kod predavanja Metafizike kao da govori o kakvoj temi iz Mističnog bogoslovlja. Njegova su predavanja teologije bila naučna, duboka, a ipak jasna (česte sheme!). Ipak ono što je najviše privlačilo studente bio je »život« kojim su ona bila protkana. To se posebno isticalo kod onog jednodnevnog predavanja Mističnog bogoslovlja, kada je »AULA MAGNA« bila uvijek prepuna i ne-studenata, već zrelijih pa i postarijih svećenika. U tim se naime predavanjima nalazila sigurna i jasna nauka, temeljena na solidnim teološkim načelima, primjerima osvjetljenja te osobnim životom nadahnuta.

No i na ona redovita predavanja studenti su najradije polazili. Uz naučnu stranu bio je tu nerijetko već gotov predmet za kasnije duhovno razmatranje, osobito kod nekih tema, kao n. pr. kad je predavao o milosnom životu (*de gratia habituali, actuali, efficaci*). A nije to nikakvo čudo. Bio je pokojnik svećenik molitvenog života. Poslije svoje sv. Mise prisustvovao je svagdano koralnim Laudama, Primi, pjevanoj konventualnoj Misi, a poslije toga produžio bi on sam svoj polsatni osobni intimni razgovor s Bogom na svojem mjestu u koru. To je sve duboko edificiralo, tim više što je on kao profesor bio dužan, u radne dane, prisustvovati samo večernjem razmatranju i pjevanom Kompletoriju. Znao bi on prigodno reći da bi svaki svećenik trebao posvetiti Bogu prva dva sata dana, ubrojivši tu jedan dio brevira, meditaciju, sv. Misu s doličnom pripravom i zahvalom. Eto, on je vršio još više. Zato je on naučavao i odgajao u isto vrijeme. Poznato mi je da su mnogi iz Njemačke, kao i uopće iz inozemstva, dolazili na »ANGELICUM« upravo radi njega.

Magister Garrigou-L. konkretizirao je za katoličku javnost svoj naučni rad u svojih 27 tiskanih djela filozofskog, bogoslovskeog i mističnog sadržaja (uglavnom svako od 500 stranica), od kojih su mnoga prevedena na više jezika te u velikom broju članaka po raznim revijama. Svojim djelima, napose sa: *Le sens commun, la philosophie de l'être et les formules dogmatiques* (1908); *Dieu, son existence et sa nature* (1915); *De Revelatione* (1918), a da i ne spominjemo veliki komentar Teološke Sume sv. Tome (6 velikih svezaka), on je igrao prvo-rzrednu ulogu u tomističkom strujanju u vremenu između dva svjetska rata.

Prvim dvama djelima ovdje spomenutim (*Le sens comun... i Dieu...*) pružao je osobito misliocima svoga vremena snažno i bistro svjetlo zdravog razuma protiv filozofskih strujanja fenomenalizma i trajnog evolucionističkog nastajanja stvari (Fieri — le Devenir — das Werden bili bi — prema takvoj filozofiji — ono »idealno« u filozofiji i daleko savršenije nego li Esse — l'Entre — das Sein!). Djelo *Dieu* do god. 1951. dostiglo je 11 izdanja, a prevedeno je na engleski, njemački, španjolski i talijanski. Vrlo je interesantno (to ističu mnoge recenzije), kako ovo djelo duboke metafizike i najstrože logike sadrži i mnogo duhovne »unkcije«. Jedna od tih recenzija završava: »Čitajući ga nalazi svoju hranu pobožnost jednako kao i inteligencija. Doista pravo svjetlo ne samo svijetli: ono i grije.« (*Revue Thomiste* — Janvier 1918, p. 104) Nije lako ocijeniti kolike su pokojnikove zasluge na filozofskom polju među svjetovnjacima i klerom (za kler napose djelo *De Revelatione*), ali vrlo brojna izdanja i prijevodi na raznim jezicima dadnu to barem naslutiti.

Koliko je bio cijenjen od svih papa svoga vremena radi svoga dubokog i širokog filozofskog i teološkog znanja kojim je sa sigurnošću rješavao i naiteža i naidelikatnija pitanja, pokazuje činjenica da je bio konzultor Sv. Oficija i Kongregacije za sveučilišta i sjemeništa, a Papa Ivan XXIII odmah ga je u početku bio imenovao članom Teološke komisije za pripravu drugog Vatikanskog sabora. Bio je redoviti član Papinske rimske Akademije sv. Tome Akvinca i Papinske rimske Teološke Akademije.

Kod klera, redovnika i svjetovnjaka, koji su željni solidnoga duhovnoga života, on je najpoznatiji po svojim člancima u duhovnim revijama, a napose po djelima iz Mističnog bogoslovlja: *La Perfection chrétienne et Contemplation* (1923); *L'amour de Dieu et la Croix de Jésus* (1929); *Les trois ages de la vie intérieure* (1938). Ovo zadnje je sistematski priručnik za asketsko-mistično bogoslovlje, temeljeno na teološkoj nauci sv. Tome, djelima sv. Ivana od Križa i sv. Tereze Avilske. Pokojnikova je zasluga da je u mističnoj teologiji danas, može se reći, općenito usvojena nauka: Opći poziv svih duša na kontemplaciju (iznad diskursivnog i metodičkog razmatranja), jer je ona plod svjetla kreposti vjere i darova Duha Svetoga u kreposnoj duši i zato nešto normalno, a ne izvanredno, na putu savršenstva i svetosti. I najveća svetost i najviši usponi mističnog i svetačnog života jesu samo homogeni — ali najviši — razvitak posvetne milosti i s njom nužno povezanih svih nadnaravnih kreposti i darova Duha Svetoga. Ako mistična kontemplacija i svetost nisu de facto nešto često i redovito, tomu je uzrok nedostatak odgovaranja duše pozivu milosti i manjak odvažnosti i integralnosti u radu oko punog čišćenja savjesti i duše. Duša nije »darežljiva« prema Bogu onako kako (analogno, koliko je moguće) je Bog darežljiv milostima prema duši. Razne vizije, ekstaze i karizmi nisu nikako vezani ni uz najveću svetost. Ako oni katkada (pa bilo to i često) prate svetost, ne izviru iz svetosti, nisu plod posvetne milosti ni božanske ljubavi, po kojoj se jedino mieri svetost, zasluge i stupanj slave u Nebu, već su to posebni Božji darovi zvani u teologiji »gratiae gratis datae«. Tu je pokojnik vodio vrlo jaku i široku naučnu borbu. Vodila ga je ljubav prema istini i želja da potakne što veći broj duša k svetosti. Na ovom polju, što se tiče »originalnosti«, pokojnik je možda bio »najsposobniji« i »najuspješniji«.

P. Garrigou-L. bio je još žarki, vrlo revni apostol radeći izravno u apostolatu posvećivanja duša, propovijedajući često duhovne vježbe kleru, a napose dušama kontemplativnog života. Veći dio velikih ljetnih praznika tomu je posvećivao.

P. Garrigou-L., uza svu veliku učenost, bio je jedna vrlo priprosta, jednostavna, sveta duša. Posjedovao je onu duševnu »prozirnost«. Kroz njegovo lice, napose kroz njegove oči »prozrijevala« je Božja prisutnost u njemu. Sjećam se: po završenom predavanju približili bismo se katkada katedri, da ga molimo za kakvo razjašnjenje. Ali uz tu namjeru htjeli smo da iz bliza promatramo njegove oči, koje su svetački sjale. Znao bi se katkada u predavanjima »raspaliti« proti kakve teže zablude. Ali to je bilo samo iz ljubavi prema istini, slično kao što se je Krist rasrdio proti oskrvnitelja Hrama iz ljubavi prema časti Oca komu je Hram bio posvećen. Bio je vrlo ljubazan. Rado bi primio u svoju sobu bilo koga tko bi trebao njegova savjeta, pomoći, iako je vrlo cijenio vrijeme. Osjećao je i ljubav prema siromasima. Praktičnu, djelotvornu. Na razne načine ju je vršio uz potrebita ovlaštenja. Znao je on i u praksi, da krepost caritas ima samo jedan »objectum formale«: Boga i baš zato i bližnjega radi Boga.

U kratko: P. Reginald Garrigou-Lagrange bio je filozof-metafizičar, teolog, mistik i apostol. Ako se o njemu kao filozofu i teologu ne može reći da je u postavljanju i tretiranju problema bio »moderan« kao što su to danas nekoji savremeni katolički filozofi i teolozi, ipak mu se moraju priznati vrlo velike zasluge i upliv na obima tima područjima kroz prvu polovicu vijeka. Možda će baš zato njegova djela biti trajnije vrijednosti, jer će ona biti kao jedna »objektivna« filozofsko-teološka enciklopedija koja sadrži široko raščlanjena i duboko i jasno tumačena načela, na kojima se uvijek moraju temeljiti rješenja problema koja svako vrijeme sa sobom nosi. Zato će ona dugo ostati kao jedno snažno svjetlo svim ljubiteljima istine. Ako je govor o originalnosti i osebnosti, tada je on u Mističnom bogoslovlju najuspjeliji. Mistično mu bogoslovlje najviše duguje. Tu je tačno i jasno postavio granice između bitnoga i nužnoga s jedne strane te nebitnoga i nenužnoga s druge. Opisao je jasno narav i vlastitosti svetosti i ohrabrio bezbroj duša u težnji ka kršćanskom savršenstvu, k svetosti, dokazavši im da smiju pa čak i moraju težiti prema najvišim vrhuncima, ali u poniznosti, velikodušnosti i sirovskim pouzdanjem u svemoć milosti i ljubav Boga koji sve poziva i k Sebi hoće.

Njegova svetost, koja je osobito u mističnim njegovim djelima ostavila svoje jasne odraze, učinit će da će on i poslije svoje smrti ostati apostol duša.

Magister Reginald Garrigou-Lagrange uz veliku učenost bio je anima vere candida o kojoj se u mnogom smislu može punim pravom reći ona Horacijeva: »Non omnis moriar«.

*

De Revelatione ab Ecclesia proposita. Ed 4a, 2 vol. in-8, pp 28—482. Ferrari, Roma 1945.

De Deo uno. In-8°, p. 582, 1938. Desclée de Brouwer, Paris.

De Deo trino et creatore. 1 vol. gr. in-8, pp, 466. Marietti, Torino.

De Christo Salvatore. 1. vol. gr. in-8, pp. 549, Berutti, Torino.

- De Gratia.** 1 vol. gr. in-8, pp. 440. Berutti, Torino.
- De Euchariſtia.** In-8, 1943, pp. 436, Berutti, Torino.
- De beatitudine et actibus humanis. s.** Taurini, 1951.
- De virtutibus theologicis.** pp. 584, Taurini 1949.
- Essenza e attualità del Tomismo,** Brescia, 1947.
- La seconde conversion.** Ed. 3, Paris 1951.
- Le sens commun, la philosophie de l'être et les formules dogmatiques.** Ed. 4a, 1 vol. in-16, pp. 400. Desclée de Brouwer, Paris. Prev: ſpanjol.
- Le Réalisme du Principe de finalité.** In-8, pp. 368. Desclée de Brouwer, Paris.
- Dieu, son existence et sa nature.** In-8, pp. 820, 8a edit. G. Beauchesne, Paris. Prev.: engl., ſpanj., njem. talij.
- Les Perfections divines.** Extrait du precedent. sans discussions philosophiques. pp. 340. Paris. Prev: talij.
- L'amour de Dieu et la Croix de Jésus.** 2 vol. in-8, pp. 451—470. Editions de Cerf, Paris. Prev: engl., ſpanj.
- Perfection chrétienne et contemplation.** 2 vol. in 8°, pp. 424—514, Edit. du Cerf, Paris. Prev: talij., njem., engl.
- La Providence et la Confiance en Dieu.** Ed. 3a, in-8, pp. 410. Desclée, Paris. Prev: engl., ſpanj., poljski, talij.
- Les Trois âges de la vie intérieure.** Ed. 2a, 2 vol. in-8, pp. 640—886. Edit. du Cerf- Paris et Montreal. Canada. Prev: engl., ſpanj., njem., talij.
- Les Trois conversions.** In-16, pp. 194. Edit. du Cerf, Paris, Prev: talij., njem., poljski.
- Le Sauveur et son amour pour nous.** In-8, pp. 472. Edit. Cerf, Paris, Prev. talij., ſpanj.
- Le Sens du mystere et le clair obscur intellectuel.** In 8, pp. 343. Desclée de Brouwer, Paris. Prev: njem., engl., talij.
- La Predestination des saints et la grâce.** In-8, pp. 433. Desclée de Brouwer, Paris. Prev: engl.
- La Mère du Sauveur et notre vie intérieure (Marijologija),** pp. 388. Edit. Cerf, Paris et Montreal. Canada. Prev: engl.
- La Synthese thomiste.** Ivol. In-8, pp. 739. Desclée, Bruges. Prev: ſpanj., talij., engl.
- L'Altra vita e la profondità dell' anima.** Brescia.
- De Sanctificatione sacerdotum,** Torino, Marietti. Prev: talij., ſpanj., poljski.
- De Unione Sacerdotis cum Christo sacerdote et victima.** Marietti, Torino. Prev: talij., polj.

Dr Dominik Budrović